

Kršćanska ženidba – Sakramentalnost ženidbe krštenih vjernika

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA

VIJEĆE ZA NAUK VJERE

KRŠĆANSKA ŽENIDBA – SAKRAMENTALNOST ŽENIDBE KRŠTENIH VJERNIKA

Svrha ovoga dokumenta je pojasniti bit i narav kršćanske ženidbe. Sakramentalna ženidba je ljudski čin u kojemu dvije krštene osobe, muška i ženska, vođene ispravnom nakanom koja uključuje sve bitne sastavnice i svrhe ženidbe, te predstavlja njihov odgovor na od Boga upućeni ženidbeni poziv, svjesno, slobodno i zakonito, redovito pred službenikom Crkve, s Božjim blagoslovom i uz pomoć Božje milosti, uspostavljaju zajednicu svega života u kojoj je Bog, na način svojstven općenito sakramentima i napose ovom sakramentu, djelatno prisutan.

1. Uvod: Suvremeni izazovi

Mnogostruki su izazovi koje današnja zapadnjačka civilizacija i kultura stavlja pred kršćane, kada se radi o braku i obitelji. Možemo ih ukratko promotriti pod četiri vida: antropološkim, sociološkim, kulturološkim i pravnim.

Budući da je u posljednja dva stoljeća filozofski pogled na čovjeka, posebno pod utjecajem teorije evolucije i drugih tzv. čisto znanstvenih interpretacija, dovela u pitanje samu ljudsku narav, to jest ono što svakoga čovjeka čini čovjekom, kao duhovno-tjelesno biće (usp. KKC 365), otvorena su vrata brojnim tumačenjima koja ne samo da nisu u skladu s kršćanskim pogledom na čovjeka, nego su mu koji put i posve suprotstavljena. Kršćanska slika čovjeka kao Božjega stvorenja koje je bitno određeno bogosličnošću i pozivom na zajedništvo ljubavi koje svoju puninu očekuje u eshatonu, zamijenjena je takozvanom "znanstvenom slikom" prema kojoj je čovjek tek (slučajni) produkt evolucije koji je dosegao takvu razinu razvoja svijesti da može sam o sebi odlučivati. Stoga njegovo dostojanstvo izvire iz njega samoga, te sam sebi daje vlastiti smisao postojanja, neovisno od Stvoritelja.

Na društvenom planu dogodile su se silne promjene u načinu života. Već sada je više od polovice čovječanstva u velikim gradovima te je duboko promijenjen odnos prema prirodi, koja više nije u dioništvu ljudskoga života nego je tretirana kao sredstvo koje treba iskoristiti, što je dovelo do globalne ekološke krize. Isto tako mijenjaju se odnosi u društvu, koji se više ne ravnaju po trajnim općevažećim načelima nego po relativnim, društveno dogovorenim mjerilima. Određujuće je za veliku većinu ono što je toga trenutka društveno, odnosno politički korektno i stoga opće prihvatljivo, ili pak društveno nametnuto. Tako je moguće da neka zapravo problematična stanja budu preferirana i društveno poticana, kao što je na primjer zajednički predbračni život, brak na probu, privremeno partnerstvo i konačno sama praksa rastave braka. Tu bismo mogli spomenuti i velik utjecaj pokreta iz 1968. "djece cvijeća" koji su promovirali tzv. slobodnu ljubav.

Tome još više doprinosi stvaranje kulturološkog ozračja oblikovanog promocijom multikulturalnosti bez temeljitoga vrednovanja vrijednosnih sustava, što dovodi do "diktature tolerancije". Umjesto stvaranja kulture utemeljene na vrijednostima kao što je istina, dobro i lijepo, promiče se destrukcija kulture koja kao svoje načelo uzima brisanje granice između istine i laži, dobra i zla, lijepog i ružnoga, što dovodi do prelaska iz kulture života u kulturu smrti.

Društvo, u kojem oblikovanje pozitivnoga prava počiva na demokratskom načelu propisane parlamentarne većine, a koje pritom zanemaruje ili čak posve odbacuje naravni zakon (što je posljedica negiranja i same opstojnosti naravi), stvara pretpostavku za poistovjećivanje sadržaja pozitivnih pravnih normi s ljudskim dobrom kao takvim. Istodobno se pravne sadržaje koji bi prethodili pozitivnim pravnim normama, odnosno dobra koja su zaštićena naravnim pravom ili načelom pravednosti, promatra kao promjenjive društvene vrijednosti bez pravnog značaja koje su prihvatljive samo nekim ljudima u društvu, odnosno, u najboljem slučaju, kao moralna dobra koja predstavljaju puki ideal, često neostvariv u praksi. Tako se stvara ozračje utilitarizma u kojemu se poistovjećuje dobro s korisnim i ugodnim. Ako je, međutim, svrha svih društvenih ustanova dobro osoba, onda upravo brak i obitelj kao društvene ustanove trebaju biti tako vrednovane da mogu istinski promicati dobro supružnika, djece i ostalih članova obitelji na korist čitavoga društva. Stoga ženidba, brak i obitelj, budući da odgovaraju zahtjevima dobra osoba, ne smiju biti tretirani samo kao plod ekonomske uvjetovanosti ili kulturne nadgradnje.

Upitati nam se je kako kršćansko shvaćanje čovjeka, a dosljedno tome ženidbe i braka, odgovara ovim izazovima.

2. Naravna svetost ženidbe

Kršćanska antropologija, odnosno kršćansko shvaćanje čovjeka, izražava se kroz tri ključna vida, od kojih svaki uključuje Božji odnos prema čovjeku i čovjekov odnos prema Bogu, iz čega proizlazi i vrednovanje odnosa među ljudima i prema stvorenoj stvarnosti.

Prvi vid je ljudska *stvorenost*. To znači da je čovjek stvorenje a Bog je Stvoritelj. Stvorenje ovisi o Stvoritelju u svojem postojanju. Stvoritelj je njegov najdublji temelj. Od Stvoritelja mu dolazi vrijednost i dostojanstvo, kao i načela po kojima se ostvaruje kao biće u odnosu, kao osoba. To pak znači da vrijednost i dostojanstvo ljudske osobe nisu tek plod društvenoga dogovora, već izraz niza moralnih i naravnopravnih dobara koja je pozitivni ljudski zakon pozvan vjerno odražavati, čuvati i sukladno njima pobliže urediti povezana prava i obveze. Drugi vid je ljudska *grešnost*. To znači da čovjek nije u potpunoj ravnoteži s istinom o svom moralnom i spasenjskom dobru nego da je, zbog ranjenosti grijehom, ova ravnoteža narušena te je on djelomično usmjeren također i ka moralnom zlu, odnosno sklon pogrešnom i destruktivnom ponašanju. Kršćanskim rječnikom rečeno to je izvorna sklonost zlu i grijehu nakon zlorabe slobode. Stoga se čovjek kao osoba i ne može "samoostvariti", nego mu je potrebna pomoć koja mu dolazi od drugoga, bližnjega, te posebno od Boga koji ga svojom milošću potiče na dobro, te ga upravlja i vodi u istini, bez čega nema prave slobode i stvarne sreće. Treći vid je *pozvanost* na cjelovito autentično ostvarenje osobe, koje je moguće samo u ljubavi. A istinska ovozemaljska ljubav predoznačenje je konačne, eshatološke punine života, koja je svim ljudima ponuđena i posvjedočena u osobi i događaju Isusa Krista, te u zajedništvu Trojstvenoga Boga. Konačno, osoba i događaj Isusa Krista je ključ kršćanskoga gledanja na čovjeka, njegov odnos s Bogom i bližnjim, njegovo dostojanstvo ali i grešnost, te konačni poziv na spasenje. Isus Krist je autentična mjera kršćanskog shvaćanja Boga i čovjeka (usp. GS 22).

Kršćansko poimanje ženidbe, braka i obitelji, temelji se dakle na kršćanskoj antropologiji koja drži da dostojanstvo ljudske osobe, kao bića u odnosu, nije tek plod razvoja društvenih struktura i dogovorenih zakonskih odredbi, nego se temelji na samoj ljudskoj naravi koja je apsolutno neodvojiva od postojanja ljudskog bića, te mu stoga pripada od samoga začeća do prirodne smrti. To je dostojanstvo izraz i iskaz naravne svetosti koja pak zahtijeva poštovanje ljudske osobe, budući da ona pripada Bogu, te joj drugi čovjek, ili pak društvo, ne može biti ni vlasnik niti je apsolutno određivati.

Bitnim značajkama ljudske osobe, koje u potpunosti određuju ljudsko biće, pripada spolnost. Ta odrednica nije proizvoljna niti je rezultat društvenih odnosa, da bi se po nečijoj samovolji mogla mijenjati. Bitnim odrednicama ljudske osobe pripada i naravna usmjerenost drugom spolu, kako je to slikovito izraženo u opisu stvaranja čovjeka u Knjizi postanka. U tome kršćanska antropologija prepoznaje temelj prava na brak i obitelj, te smatra da tu stvarnost – s osloncem u ljudskoj naravi – nema pravo dokidati ili

mijenjati ni jedan ljudski zakon. Stoga svako uspostavljanje bračnoga zajedništva muškarca i žene, u skladu s ljudskim dostojanstvom i ljudskom naravi, ima značajku naravne svetosti.

Iz naravne usmjerenosti drugom spolu proizlazi i otvorenost plodnosti, po ljudskom zajedništvu muškarca i žene. Iako nitko nema pravo na dijete, po otvorenosti plodnosti bračni život je usmjeren nastanku novog ljudskog života i prihvaćanja djeteta kao osobe, s punim dostojanstvom djeteta Božjega. Svaki drugi način "proizvodnje čovjeka", kao i oblici surogat majčinstva, protive se dostojanstvu ljudske osobe i pravu djeteta na naravnu obitelj.

3. Ženidba i Krist

Iako je fenomen ženidbe kroz povijest bio dijelom društveno uvjetovan različitim kulturalnim obrascima, to nipošto ne umanjuje izvornu istinu prema kojoj je brak ustanovljen za međusobnu pomoć supružnika te podizanje i odgoj djece u obitelji. Isus Krist je pokazao kako je ženidba između jednoga muškarca i jedne žene od početka u Božjem naumu, te uputio na njezino dostojanstvo. Vidljivo je to iz njegovih riječi u evanđelju, u kojima navodi Knjigu postanka: "Od početka muško i žensko stvori ih. Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i dvoje njih bit će jedno tijelo. Što dakle Bog združi čovjek neka ne rastavlja" (Mk 10, 6-8; usp. Post 1,27 i 2,24; Mt 19,4-5). Dok se u Starom zavjetu u ženidbenom savezu otkriva slika saveza između Boga i Izabranog naroda, u Novom zavjetu ona predstavlja otajstvo Krista i Crkve. Dobro je imati pred očima cjelinu tumačenja što ga Sveti Pavao pruža u Poslanici Efežanima: "Podložni budite jedni drugima u strahu Kristovu! Žene svojim muževima kao Gospodinu! Jer muž je glava žene kao i Krist Glava Crkve – on Spasitelj Tijela. Pa kao što se Crkva podlaže Kristu, tako i žene muževima u svemu! Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu te sebe predao za nju da je posveti, očistivši je kupelju vode uz riječ te sebi predvede Crkvu slavnu, bez ljage i nabora ili čega takva, nego da bude sveta i bez mane. Tako treba da i muževi ljube svoje žene kao svoja tijela. Tko ljubi svoju ženu sebe ljubi. Ta nitko nikada ne mrzi svoga tijela, nego ga hrani i njeguje kao Krist Crkvu. Doista, mi smo udovi njegova Tijela. Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; dvoje njih bit će jedno tijelo. Otajstvo je to veliko! Ja smjeram na Krista i Crkvu. Dakle, neka svako od vas ljubi svoju ženu kao samog sebe, a žena neka poštuje svoga muža" (Ef 5, 22-33). Prema ovim riječima Svetoga pisma vjerna i neopoziva povezanost Krista i Crkve je obrazac, uzor i primjer odnosa među kršćanskim ženidbenim drugovima. Ulaskom u ženidbeni savez krštenici postaju otajstveni znak ljubavi Krista i Crkve, a njihovo jedinstvo predstavlja nerazdruživost te sveze međusobne ljubavi i predanja.

Pridruženost Kristovu otajstvu po vjeri i krštenju uključuje vjernike u dinamiku Božje ljubavi, čime i ženidbeno zajedništvo prima novo dostojanstvo.

Pridruženjem Kristu ono se posvećuje kako bi moglo biti djelotvorni znak i sredstvo Božje ljubavi, u konkretnom obličju ljubavi Krista i Crkve. To je u stvari sakramentalnost ženidbe Kristovih vjernika, budući da na taj osobiti način bivaju uključeni u otajstvo ljubavi Krista i Crkve. Tako je ženidba za vjernike stvarnost "u Gospodinu" (1Kor 7,39), što označuje istodobno i potrebu usklađivanja bračnog života s tom stvarnošću i s tim povezanu djelatnu pomoć sakramentalne milosti koja prati supružnike u njihovoj ženidbenoj zajednici. To je ono što ženidbu među kršćanima bitno razlikuje od ženidbe među drugim ljudima, iako su kršćani u prvim stoljećima povijesti Crkve sklapali ženidbu u obliku koji je bio društveno predložen svim ljudima kao građanima (usp. *Poslanica Diognetu*, V, 6), ali uz primanje posebnoga blagoslova (usp. Tertulijan, *Ad uxorem* II, 9).

Zadaća Crkve da pobliže uređuje sakramentalni vidik ženidbe među krštenima (usp. 1Kor 7, 10-16) proizlazi upravo iz činjenice da je ženidbeni savez Krist Gospodin uzdigao među krštenima na dostojanstvo sakramenta (usp. kan. 1055. par. 1 ZKP-a). U Novom zavjetu ističe se kako ženidba treba biti "u časti kod svih" (Heb 13,4) jer je u sebi dobra, budući da je od samoga Stvoritelja (usp. 1Tim 4,15). Prema svjedočanstvima iz prvih stoljeća života Crkve mladenci su kod slavljenja ženidbe također sudjelovali na euharistiji, a u Istočnim Crkvama su crkveni pastiri aktivno sudjelovali u sklapanju braka. Iako je na Zapadu utvrđeno da je ženidbena privola tvorbeni čin braka, Crkva je uvijek nastojala da tu privolu potvrdi svećenik kao službenik Crkve koji mladencima podjeljuje ženidbeni blagoslov, a to je kasnije postavila i kao uvjet valjanoga sklapanja ženidbe.

Kršćanska ženidba je dakle uključena u rasporedbu (ekonomiju) spasenja i to na način djelotvornog znaka, odnosno sakramenta Božje ljubavi u Isusu Kristu. Stoga je, kao i ostali sakramenti, način i sredstvo posredovanja Božje milosti, njegove blizine, pomoći i ljubavi. Izvor te milosti je Isus Krist u kojega su zaručnici krštenjem ucijepljeni. Ucijepljenost u Krista ili pritjelovljenost Kristu temelj je sakramentalnosti ženidbe i osnovni uvjet za primanje i podjeljivanje sakramenta. S druge strane plodonosnost, odnosno djelotvornost primljene milosti pretpostavlja vjeru u Krista Spasitelja. Krštenje je naime sakrament vjere, pa sve ono što se tiče krštenika u odnosu je s njegovom vjerom i od nje neodvojivo. Ako dakle krštenici ulaze u bračno zajedništvo, onda to uključuje i njihov odnos s Kristom. Ako pak autentični odnos s Kristom zahtijeva prihvaćanje Kristovih mjerila za osobni i zajednički život, to onda pretpostavlja i prihvaćanje naravi i dostojanstva ženidbe kao znaka Božje ljubavi, koja se konkretno u ljudskoj povijesti očitovala u Isusu Kristu te se trajno potvrđuje u njegovoj ljubavi prema Crkvi. Stoga je za vjernika posve razumljivo da mu ženidba bude stvarno uključena u otajstvo zaručničke ljubavi Krista i Crkve. To pak isključuje sve što se sakramentalnosti ženidbe protivi. S druge strane, to ne znači da Bog svoju milost neće udijeliti i onima koji nisu kršteni, ako sklapaju ženidbeni savez u skladu sa zahtjevima naravnog moralnog reda. Takva ženidba svakako ostaje kako po sebi otvorena za svoje potpuno ostvarenje u Kristu, tako i usmjerena ka uzdizanju na nadnaravni, sakramentalni red, ukoliko i kada se za

to steknu potrebni uvjeti.

4. Domaća Crkva

Crkva sebe definira kao “znak i sredstvo intimnog zajedništva s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda” (LG 1). To zajedništvo ljudi međusobno i s Bogom ima sakramentalno obličje, odnosno ima svoju izvanjsku i unutarnju stranu, vidljivo obličje i duhovnu stvarnost koja je utemeljena u neprolaznom jedinstvu s Kristom. Identitet Crkve nije u samom ljudskom zajedništvu i njegovoj strukturi, nego u zajedništvu Kristove ljubavi koja je posredovana darom Duha Svetoga, Duha ljubavi Oca i Sina. Tako je Crkva, kao zajedništvo Boga i ljudi, oblikovana na otajstveni način te nerazdvojiva od otajstva utjelovljenja i božanske ekonomije spasenja, koja je usmjerena onostranom, vječnom, konačnom zajedništvu s Bogom.

Jedinstvo proslavljenoga Krista Gospodina i onih koji su mu pritjelovljeni po krštenju tvori dakle otajstvo, koje je Tijelo Kristovo – Crkva. Krist u ljubavi daruje samoga sebe onima koji su postali dijelom njegova Tijela, Crkve. Vrhunac te ljubavi je predanje do kraja, potpuno predanje života do smrti na križu, od čega veći iskaz ljubavi na ovome svijetu nije moguć. Kristovo pak uskrsnuće od mrtvih pokazuje koliko je taj dar plodonosan, jer nadilazi moć smrti i otvara put spasenja, put u konačno zajedništvo s Bogom.

Božja ljubav prema ljudima oslikana je u Svetom Pismu simbolizmom zaručničke ljubavi, pa se i sam Isus naziva “zaručnikom” (usp. Mt 9,15; Iv 3,29; Otk 22, 17). Zaručnik je onaj koji ljubi zaručnicu kao samoga sebe, a Kristova zaručnica je Crkva. Obnavljajući izvornu istinu o Božjem naumu s čovjekom, Isus je utvrđuje ponavljajući: “Što Bog združi čovjek neka ne rastavlja” (Mt 19,6). Oni koji sklapaju ženidbu u skladu s izvornim Božjim naumom i Isusovom uputom, osnaženi darom Duha ljubavi, posvećuju se da postanu odraz, znak i sredstvo Božje ljubavi jedno za drugo i za svoju djecu. Mjera i uzor te ljubavi je sam Krist. To je ono uzdignuće ženidbe na novu razinu, na dostojanstvo sakramenta, budući da u začetku uvijek stoji njezina naravna svetost. To je moguće samo pridruženjem, odnosno pritjelovljenjem Kristu.

Sklapanjem ženidbe “u Gospodinu” nastaje nova stvarnost koja se, po povezanosti u ljubavi samih zaručnika i Kristovom nazočnošću, oblikuje kao domaća Crkva (*ecclesia domestica*). Isus je sam ustvrdio da “gdje su dvoje ili troje okupljeni u moje ime, ja sam među njima” (usp. Mt 18,20). U sakramentalnoj ženidbi zaručnik i zaručnica ulaze u zajedništvo neraskidive i vjerne ljubavi te tako s Gospodinom oblikuju osnovnu stanicu Crkve, koja vjeruje, ljubi i nada se na putu ostvarenja punine vječne ljubavi.

Svi sakramenti su događaji Crkve. Ostvaruju se *po Crkvi* – preko službenika Crkve, *u Crkvi* – u zajedništvu s Kristom i *za Crkvu* – za posvećenje u Tijelu Kristovu. Zaručnici, kao služitelji sakramenta to mogu biti i jesu samo kao članovi Crkve, jer jedino tako mogu djelovati u ime Crkve. Ako je sakrament ženidbe djelotvorni znak Kristove ljubavi koja je bezuvjetna i vjerna, onda je potrebno da takva bude i ljubav zaručnika: bezuvjetna i vjerna. Jedino je tako moguće nasljedovati Krista do kraja, te kroz dar vlastitoga života ljubljenu potvrditi svoju ljubav u Kristovom daru. Budući da se rastava posve protivi toj ljubavi i vjernosti, stoga nova ženidba za života bračnog druga ne može biti sakrament, nego je izraz nesklada s autentičnim kršćanskim životom. A taj je nesklad protivan vjeri te odvaja od punoga zajedništva Kristova tijela, tvoreći tako zapreku za slavljenje ostalih sakramenata, poglavito primanja euharistije.

Dakako da je ovo shvatljivo onima koji vjeruju. Življenje sakramenta ženidbe Crkva shvaća kao autentično poslanje vjernika te ga stoga i naziva “sakramentom služenja”.

5. Ženidba i vjera

Posebnu teškoću u razmatranju sakramentalnosti kršćanske ženidbe predstavlja činjenica da ima onih koji su kršteni ali ne prakticiraju vjeru ili je pak svojim životom niječu. Kada te osobe traže vjenčanje u crkvi, te ukoliko posjeduju ispravnu ženidbenu nakanu kojom prihvaćaju Božji naum o ženidbi i ono što Crkva kani činiti kada slavi ženidbu, a istodobno izričito ne odbacuju katoličku vjeru, učiteljstvo Crkve i kanonski propisi dopuštaju im slavljenje sakramenta ženidbe. Za valjanost ženidbe od zaručnika se traži ispravna nakana da ženidbenom privolom sklapajući ženidbu prihvaćaju ono što uči Katolička Crkva. To je najmanji nužni uvjet da bi ženidbena privola bila valjana kao ljudski čin što ga zahtijeva sakramentalna stvarnost. Ivan Pavao II. jasno veli: “Tko izričito odbija vjeru ne može biti pripušten slavlju sakramenta”. Ispravna nakana očituje se pozitivnim odgovorom na pitanja o svjesnom i slobodnom pristupanju ženidbi, o prihvaćanju supružnika u jedinstvu i nerazrješivosti bračnog veza, kao i spremnosti da se s ljubavlju prihvati djecu i odgaja ih u skladu s naukom Krista i njegove Crkve.

Činjenica je da se ne mogu niti smiju poistovjetiti nakana za sklapanje ženidbe s osobnom vjerom zaručnika, ali se te dvije stvarnosti ne mogu ni posve odvojiti. Zapravo, prava nakana izvire iz vjere i raste po vjeri. Ako se pak ne vidi očitovanje vjere u redovitom životu koji bi trebao imati kršćanske oznake niti se uočava težnja za vjerom, kao ni želja za milošću Božjom i konačnim spasenjem, pitanje je kako znati je li općenita nakana doista i sakramentalna, pa prema tome ostaje prosuditi je li sklopljena valjana ženidba ili nije? Crkveni dokumenti ističu kako osobna vjera zaručnika sama po sebi ne tvori sakramentalnost ženidbe, ali nedostatak vjere

kompromitira valjanost sakramenta.

No, pođimo redom. Krštenje, kao sakrament vjere, temelj je zajedništva s Kristom po kojem krštenici postaju članovima Tijela Kristova. Krštenici su pridruženi Kristu na ontološki način, po duhovnoj stvarnosti koju nazivamo neizbrisivim sakramentalnim biljegom. Stoga je sve što se događa u životu krštenika povezano s tom duhovnom dimenzijom koja je ujedno kristološka i eklezijalna, crkvena. Krštenik prima dar vjere koji u njemu ostaje (*habitus fidei*) i čini ga sposobnim i prikladnim za bogoštovlje Crkve. Tako i ženidba krštenika, kao sveti čin, već po sebi ulazi u dinamiku odnosa krštenih osoba s Kristom i Crkvom. Dakako, valja znati da je sakrament dinamička stvarnost koja pretpostavlja pripremu, očitovanje vjere, svijest o pritjelovljenju Kristu i Crkvi te prihvaćanje etičkih posljedica kao i aktivnog sudjelovanja u životu Crkve. Samo kroz unutrašnju povezanost krštenja, vjere i zajedništva Crkve postaje jasno da je ženidba krštenih pravi sakrament ne pod vidom nekog sakramentalnog automatizma, nego po svojoj unutrašnjoj naravi.

Nažalost, svjedočimo činjenici da se neki krštenici zadovoljavaju s nesakramentalnim bračnim stanjem. Za onoga tko vjeruje to je tek sjena autentične stvarnosti koja svoj izvor i uvir ima u zaručничkoj Kristovoj ljubavi. Dakako, postoje slučajevi kad je savjest krštenika deformirana nesavladivim neznanjem ili pogreškom, te oni iskreno smatraju da mogu sklopiti ženidbu isključujući sakrament. U tom slučaju, budući da niječu vjeru i nemaju nakanu učiniti ono što čini Crkva, oni nisu u stanju sklopiti sakramentalnu ženidbu. Uz to bitno je pitanje imaju li namjeru sklopiti naravnu ženidbu koja uključuje jedinstvo i nerazrješivost ženidbenog veza te prihvaćanje potomstva? Krštenici, koji se ženidbenom privolom uzajamno daruju i prihvaćaju, po ovom međusobnom i neopozivom darivanju ostvaruju ženidbeni vez koji se u svojoj unutrašnjoj strukturi razlikuje od obične prolazne veze.

Državna vlast, u pluralističkom društvu, zakonima određuje kojim službenim činom, pred društvenom zajednicom, zaručnici dobivaju status supružnika, te uređuje učinke što proizlaze iz takvoga čina ženidbe, kao i obiteljska prava i dužnosti. Budući da je Crkva propisala oblike sklapanja valjane ženidbe načelno dostupne svim vjernicima, nastojeći u tim oblicima očuvati naravnu i sakramentalnu stvarnost ženidbe, mimoilaženje tih oblika pribjegavanju civilne ženidbe ne dovodi do zasnivanja valjanog braka za vjernike. Moguće je, u osobitim slučajevima, zbog produžene nedostupnosti kvalificiranog svjedoka Crkve, sakramentalnu ženidbu slaviti u izvanrednom obliku, ne isključujući civilni oblik, pred samim svjedocima, uz ispravnu ženidbenu nakanu (ZKP kan. 1116).

Dokument Međunarodne teološke komisije *Vjera i sakramenti*, naglašavajući kako se ne može odvojiti naravna od nadnaravne stvarnosti, kroz osam tvrdnji ističe što treba imati na pameti kod govora o sakramentalnosti kršćanske

ženidbe i o problemu sakramentalne ženidbe "krštenih nevjernika". To su: (1) milost ženidbe je Kristov dar; (2) bez vjere nema sakramenta (sakramentalni automatizam se protivi dijaloškoj naravi sakramenata); (3) vrlo je teško provjeriti i utvrditi nedostatak vjere; (4) krštenje utiskuje sakramentalni biljeg te je osoba obilježena krštenjem; (5) katolički utvrđeni nauk je da je ženidbeni ugovor neodvojiv od sakramenta; (6) vjera zaručnika je odlučujuća za djelotvornost sakramenta, dok valjanost sakramenta i sakramentalnost počiva na valjanosti naravne ženidbe; (7) za sakramentalnost se minimalno zahtijeva valjanost ženidbenog ugovora; (8) vjera se ne može poistovjetiti s nakanom, ali se ne može od nje ni odvojiti!

Dakle, Katolička Crkva drži kako među krštenima ne može postojati valjani naravni ženidbeni vez odvojen od sakramenta, nego jedino naravna ženidba uzdignuta na dostojanstvo sakramenta. Poteškoća je u ne/mogućnosti utvrđivanja razine osobne vjere i autentične raspoloživosti osoba za sklapanje kršćanske sakramentalne "ženidbe u Gospodinu".

6. Nedokidivost sakramenta

Crkva od samih početaka potvrđuje nerazrješivost ženidbe. Ženidbeni vez ima svoju unutrašnju nerazrješivost koja ne može biti prekinuta ni preljubom. Crkva tu nerazrješivost prepoznaje na više razina. Jedinstvo osoba, bračno sjedinjenje i dobro djece zahtijevaju nerazrješivost ženidbe. Budući da je ženidbeni vez utemeljen na Božjoj volji koja nadilazi samovolju supružnika, a kao sakrament, odnosno znak nerazrješivog jedinstva Krista i Crkve, kršćanska ženidba je djelo Božje milosti. Nerazrješivost se također temelji i na privoli supružnika, to jest osobnom bezuvjetnom predanju i prihvaćanju, te ženidbena vjernost treba biti zaštićena u društvenoj i crkvenoj zajednici. Dakle, valjano sklopljena ženidba ima kao svoj učinak trajnu i isključivu vezu. Ženidba krštenika posvećena je sakramentom kojim se supružnici okrepljuju za bračne dužnosti. Tako valjano sklopljena "tvrda i izvršena ženidba ne može se rastaviti nijednom ljudskom vlašću, a ni zbog kakvog razloga, osim smrću" (ZKP kan. 1141).

Ipak, Katolička Crkva smatra da je u određenim slučajevima potrebno provjeriti valjanost sklapanja ženidbe, a ako se nevaljanost dokaže takvu ženidbu proglašava ništavnom. Osim toga drži, da je zbog opravdana razloga moguće rastaviti sklopljenu a neizvršenu ženidbu ili, iznimno u slučajevima predviđenim pravom, ženidbu između nekrštenih osoba ili između krštene i nekrštene stranke, i to "petrovskom povlasticom", odnosno papinskom vlašću. Ženidba sklopljena između nekrštenih razrješuje se "pavlovskom povlasticom" u korist stranke koja je primila krštenje, ako se nekrštena stranka rastala i ne želi živjeti s krštenom strankom "bez vrijeđanja Stvoritelja", s tim da krštena stranka uvijek mora pitati drugu stranku želi li primiti krštenje, ili barem želi li s krštenom strankom živjeti u miru. Ako ne želi, onda je

krštena strana slobodna sklopiti novu ženidbu.

Moguće je da zajednički život, na koji su se obvezali supružnici, nije moguć zbog različitih razloga, posebno kad se radi o velikoj duševnoj ili tjelesnoj pogibelji. U tom slučaju može se provesti postupak za rastavu uz trajanje ženidbene veze, a supružnici su dužni, ako i kad navedeni razlozi prestanu, jedno drugom oprostiti i vratiti se zajedničkom životu.

7. Pastoralni izazovi

U suvremenoj kulturi ženidba je ponajprije tretirana kao pravni čin sa društvenim posljedicama, s tim da mu se priznaje i određena religiozna vrijednost. Sakramentalnost ženidbe oslanja se, međutim, na povezanost s Bogom u Isusu Kristu po posredništvu Crkve, čime se naravna svetost ženidbe uzdiže na razinu znaka i sredstva Božje ljubavi. Stoga je za kršćane ženidbena privola sakramentalni čin ako zaručnici slobodno pristaju da u brak uđu "kroz Krista" kojemu su krštenjem pritjelovljeni. Dakle, ljudski ženidbeni vez postaje sakrament ne po snazi pravnog ugovora nego snagom javnog kršćanskog čina koji u nutrini uključuje uzajamno predanje i primanje "po mjeri Kristovoj".

Ako je zaručnička ljubav, izražena privolom, slika i odraz bezuvjetne Kristove ljubavi, onda je jedino trajna vjernost autentični oblik supružničke ljubavi krštenika, budući da je jedino tako moguće nasljedovati Krista do kraja. Nevjernost, rastava i nova ženidba očito su u neskladu s kršćanskim bračnim životom kao znakom Kristove ljubavi. Crkva ne može rastaviti tvrdu i izvršenu ženidbu, jer ne može dokinuti sakrament. Dužna je držati se upute sv. Pavla: "Oženjenima velim, ne ja, nego Gospodin: žena neka se od muža ne rastavlja – a ako se rastavi, neka se ne udaje ili neka se s mužem pomiri – a muž neka ne otpušta žene" (1Kor 7, 10-11).

Danas, međutim, u pastoralu susrećemo različite životne situacije, kojima treba pristupiti s pastoralnom razboritošću i vjerničkom jasnoćom. Radi se ponajprije o jasnoći kako se stanje "rastavljenih i ponovno vjenčanih" ne slaže s Kristovim nalogom, te da sa sobom povlači nemogućnost pristupanja euharistijskoj pričesti i drugim sakramentima. Ipak, Crkva neprestano naglašava da ovi kršćani, iako ne mogu živjeti puno zajedništvo Crkve, nisu isključeni iz Božje milosti i povezanosti s Crkvom. Dapače, Crkva osjeća da im mora posvetiti posebnu pastirsku brigu a oni su dužni, uz kršćanski odgoj svoje djece, molitvom, djelima pokore i ljubavi truditi se živjeti kršćanskim životom.

Brojni su pastoralni izazovi u pripremi zaručnika za vjenčanje. Osim upućivanja u teološki značaj ženidbe, njezina dobra (supružničku ljubav, prihvaćanje potomstva i rast u vjeri), svojstva (jedinstvo i nerazrješivost) i učinke (ženidbeni vez i sakramentalnu milost), potrebno je osobitu pažnju obratiti na psihološku (afektivnu) zrelost osoba, kako bi sklapanje ženidbe bio svjestan i odgovoran čin s koliko je moguće potpunijim znanjem i jasnim slobodnim pristankom. Crkva je pak dužna trajno isticati sakramentalni značaj kršćanske ženidbe kao saveza ostvarenog "u Gospodinu" (1Kor 7,39) te potrebu osnaživanja žive kršćanske svijesti o supružničkoj i roditeljskoj odgovornosti. To je jedini put koji vodi od vršenja Gospodinove zapovijedi i svjedočenja Kristove ljubavi prema Crkvi do izgradnje "domaće Crkve" i rasta supružnika i njihove djece u Božjoj milosti.

8. Zaključak: Deset teza

Na završetku sve prije navedeno moguće je sažeti u deset tvrdnji:

- 1) Ženidba pripada ljudskoj naravi i stoga postoji naravno pravo na ženidbu.
- 2) Svaka ženidba, ako je u skladu s ljudskom naravi, ima vrijednost i dostojanstvo.
- 3) Isus je obnovitelj izvorne istine o ženidbi, njezinom jedinstvu i nerazrješivosti.
- 4) Ženidba krštenih neodvojiva je od odnosa s Kristom po Crkvi, započetog u vjeri i krštenju.
- 5) Ženidba krštenih je znak ljubavi Krista i Crkve, sa zadaćom oblikovanja "domaće Crkve".
- 6) Formalno-ugovorno poimanje ženidbe razlikuje se od sakramenta ženidbenog saveza, te se stoga za vjernike bitno razlikuju civilna ženidba i sakramentalna ženidba.
- 7) Kršteni zaručnici su služitelji sakramenta kao službenici Crkve.

8) Crkva ne može rastaviti tvrdi i izvršenu ženidbu.

9) Nužna je pastoralna skrb i za one koji ne mogu živjeti puno sakramentalno zajedništvo Crkve.

10) Prethodne teze mogu se shvatiti, ovisno o naravnom ili nadnaravnom redu na koji se pojedina teza ili njezin određeni dio odnosi, u svjetlu naravne istine glede sadržaja ispravne ženidbene nakane, odnosno po vjeri u Krista Spasitelja, u otajstvu Crkve.

U Zagrebu, 28.veljače 2022.

Mons. Vlado Košić,

predsjednik Vijeća za nauk vjere HBK

Korišteni crkveni dokumenti:

Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti* KS, Zagreb, ⁷2008., Konstitucije *Lumen gentium* i *Gaudium et spes*.

Katekizam Katoličke crkve, HBK – Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 1601-1666.

Zakonik kanonskoga prava, Glas Koncila, Zagreb 1996., cc. 1055-1165.

Rimski obrednik, *Red slavljenja ženidbe*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²1997.

Ivan Pavao II, *Pismo obiteljima*, IKA, Zagreb, 1994.

Ivan Pavao II, *Familiaris consortio – Obiteljska zajednica*, KS,

Zagreb, 2002.

Hrvatska biskupska konferencija, *Direktorij za obiteljski pastoral u Hrvatskoj*, KS, Zagreb 2002.

Papa Franjo, *Amoris laetitia – Radost ljubavi*, KS, Zagreb, 2017.

Međunarodna teološka komisija, *Katolički nauk o sakramentu ženidbe* (1977.)

Međunarodna teološka komisija, *Vjera i sakramenti* (2019.)